

Haragia, patatak eta ikatza

1. JARDUERAK (1-3 JARDUERA)

1. Espainiako Gerra Zibilaren eta gerraostearen testuingurua Nafarroan ikertu alde aurretik, horri buruzko bibliografia eta/edo filmografia kontsultatuz.
2. Testu-iruzkineko jarraibide orokorrei jarraituz testua komentatu.
3. Googlen bilatu irudien artean nolakoak ziren arrazionalizazio-kartilla eta – kupoi horiek. Hainbat eredu ikusiko dituzu.
4. Ikaskideekin batera prestatu galde-sorta labur bat, senitartekoei eta/edo bizilagunei gerraosteko oroitzapenei eta familien eguneroko bizitzari buruzko galderak egiteko. Galdesortak, elkarrizketa grabatu gisa. Egunerokotasun hori konparatu garaituen familietan eta irabazleen familietan, erritmoak antzekoak izan ziren edo kasu batzuetan biziraupena izan zen egiaztatzeko. Interesgarria litzateke arrazionalizazioaren lehen pertsonako lekukoren bat ikasgelara joatea ikasle guztien aurrean horren berri ematera.
5. Familiako jarduera: Etxean bizi diren gizon eta emakume helduen eta haurren kopurua kontatu, eta astebeterako arrazionamendu-dekretuak jasotzen dituen kopuruak banatzeko esperientzia egin. Aztertu nola sentitu diren, nahikoa izan den edo gosea izan duten. "Gose" hitzaren eta "jateko gogo" esamoldearen esanahiari buruz hausnartu.

2. DOKUMENTUAREN FITXA TEKNIKOA

1.1.	Dokumentuaren "izenburua"	Haragia, patatak eta ikatza. Hornidurak
1.2.	Dokumentuaren data	1943ko urtarrilaren 30a
1.3.	Dokumentu mota	Kazetaritza-albistea
1.4.	Idazketa-hizkuntza	Gaztelania
1.5.	Letra mota	Imprimatua
1.6.	Artxiboa	Nafarroako Errege Artxibo Nagusia (AGN)
1.7.	Signatura	AGN, Diario de Navarra, 30/01/1943, p.2
1.8.	Orri kopurua	1
1.9.	Euskarriaren materiala	Papera

3. TESTUINGURU HISTORIKOA

Dokumentuaren aldi historikoa Iruñeko gerraosteko berehalako aldi eta autarkia frankistaren aldiko testuinguru sozio-ekonomikoa da.

Nafarroan, gerra-fronteak falta izanagatik "atzeguardiako probintzia" bat izan den arren, probintzian bizi izandako giza-tragedia frontean islatu zen bertan eman ziren hildakoen kopuru altuagatik, baita areketan emandako hildakorenak, presorenak, erbesteraturenak, deportatuenak, bortxatuenak, bahituenak eta, ondasunak konfiskatu zitzaizkien familia eta errepresio modu etabar luze bat, miseria giro batean emandakoak eta amankomunean izan zutena eta ondorioz iraupen-errealitatean eragina izan zutena.

Eguneroko bizitzan oinarritukoena ez izateak Nafarroako biztanleriaren bilakaera historikoa markatu zuen une haietan, eta, bereziki, emakume askoren bilakaera, beraien baitziren familietako ekonomia apalen administratzaile eta sostengatzaileak.

Hori guztia, gainera, Estatuko autarkiaren testuinguru zabalago batean islatuta, non errazionamendu-kartilla urte haietako familia ugarien elikadura-kontrol eskasaren sinbolo adierazgarrienetako bat izan zen, bai eta biziraupen-estrategietara jotzeko beharra ere, kontrabandora edo merkatu beltza motakoak bezala.

Handik gutxira, Industria eta Merkataritza Ministerioaren 1939ko ekainaren 28ko dekretuaren bitartez, tasa-prezioan entregatuko ziren zenbatekoak honako ezaugarriak kontutan hartuta finkatu ziren: gizon edo emakume heldu bat bazen, hirurogei urtetik gorako pertsona bat edo hamalau urtetik beherakoak baziren. Gainera, gizon heldu batentzako errazioa honako hauetan finkatu zen: 400 gramo ogi egunean - hilean 12 kg-, 250 gramo patata, 100 gramo lekale lehor (arropa, dilistak, txitxirioak edo babarrunak), 5 dezilitro olio, 10 gramo kafe, 30 gramo azukre, 125 gramo haragi, 25 gramo urdai, 75 gramo bakailao eta 200 gramo arrain fresko.

Gerra-ostean, bizitzeko beharrezkoa zen guztiaren gabezia zegoela kontutan hartuta, bereziki politikarientzat ere erreprimituena zeuden taldeen artean, errazionamenduko kartillak umiliatzeko eta pertsona umilenari iraintzeko beste modu bat sorrarazi zuen.

Une horretako miseriaren errealitatea, gose-grebak eta familiek bizi irauteko erabilitako estrategia desberdinak erakutsiz sortzen da dokumentua, eta horien barruan, emakumeen eta haurren lana.

4. AUKERATUTAKO TESTUA

"Carne, Patatas y Carbón. ABASTECIMIENTOS

Hoy sábado se pondrá carne a la venta en las carnicerías que se indican a continuación, de las clases de vacuno mayor y menos. Se suministrará 100 gramos por persona contra el cupón 129 de la hoja de "varios", a los precios de tasa ya conocidos.

[...] Se recuerda al público que tiene derecho a adquirir la clase de carne que desee si la hay en su carnicería, y la cantidad que con arreglo al número de raciones que figura en la cartilla familiar le corresponda, rogando al público que caso en que el carnicero se niegue a entregar la

ración correspondiente, lo ponga en conocimiento de la Fiscalía Provincial de tasas y formule la oportuna denuncia a los efectos que proceda.

Pamplona, 30 de enero de 1943. El Gobernador Civil Jefe de los servicios de Abastecimientos y de Transportes.

A partir de hoy se pondrán patatas a la venta en las tiendas de esta capital, cuya denominación o apellidos de los dueños estén comprendidos por orden alfabético entre las letras A. (Eliasa Agúndez) y E. (Emilia Espiérrez). Se suministrará un kilo por persona contra el **cupón número 130 de la hoja de "varios"** al precio de 0,85 pesetas kilo, caducando este suministro el día 4 de febrero".

GAKO-HITZAK

Hainbat orritako 130. kupoia: Familia bakoitzak zuen arrazionalizazio kartilako orrietako baten aipamena.

5. AUKERATUTAKO TESTUA (IRUDIA)

Carne, Patatas y Carbón

ABASTECIMIENTOS

Hoy sábado se pondrá carne a la venta en las carnicerías que se indican a continuación, de las clases de vacuno mayor y menor. Se suministrará 100 gramos por persona, contra el cupón 129, de la hoja de "varios", a los precios de tasa ya conocidos.

Alemán Hermanos, Martina Alba, Evaristo Garralda, Santiago Erice, Zacarías Arrastia, Fermín Elizari, Toribio García, Ramón Aranguren (Eslava), Juana Arrastia, Victoriano Amigot, Gregorio Legaz, Valentina Arrastia, Nicolás Magallón, Eusebio Erice, Tomás Egaña (Zapatería), Pedro Costanilla, Elena Bozal, Teodoro Lerañox, José María Aranguren, Pedro L. Bainez, Santos Lautre, Demetrio Zarranz, Santos Echalecu, Leocadio Eransus, Prudencio Izco, Castor Sacunza, Sabino Aramendía, Julio Yoldi, Alejo Eguzas, Ildefonso Asenjo, Ignacio Alemán, Pedro Sarasa, Fermín Regalado.

Se recuerda al público que tiene derecho a adquirir la clase de carne que desee si la hay en su carnicería, y la cantidad que con arreglo al número de raciones que figura en la cartilla familiar, le corresponda, rogando al público que caso en que el carnicero, se niegue a entregar la ración correspondiente, lo ponga en conocimiento de la Fiscalía provincial de Tasas y formule la oportuna denuncia a los efectos que proceda.

Pamplona 30 de Enero de 1943.
—El Gobernador Civil Jefe de los servicios de Abastecimientos y de Transportes.

A partir de hoy se pondrán patatas a la venta en las tiendas de esta capital, cuya denominación o apellidos de los dueños estén comprendidos por orden alfabético entre las letras A. (Eliasa Agundez) y E. (Emilia Espierrez). Se suministrará un kilo por persona contra el cupón número 130 de la hoja de "varios" al precio de 0'85 pesetas kilo, caducando este suministro el día 4 de febrero.

Se suministra de carbón vege-